

Ringmar, Erik, 2013. *Liberal Barbarism: The European Destruction of the Palace of the Emperor of China*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Anmälan av Torbjörn Lodén

Den 18–19 oktober år 1860 lät den brittiske befälhavaren i Kina, lord Elgin (1811–1863), bränna ner den kinesiska kejsarens sägenomspunna sommarpalats Yuanmingyuan. Ett par veckor tidigare hade palatset plundrats av franska trupper. Engelsmännen och fransmännen såg det som sin uppgift att civilisera Kina genom att öppna landet för handel och annat umgänge med omvärlden. Särskilt engelsmännen såg sig själva som liberaler med en civilisatorisk uppgift att riva ner de barriärer som försvårade umgänget mellan människor i olika länder och kulturer. De var frihetens apostlar men uppförde sig snarast som barbarer. Utgångspunkten för Erik Ringmars bok är uppfattningen att engelsmännens liberala ideologi och deras barbariska framfart i Kina hängde ihop, och bokens syfte är att förklara detta samband.

Yuanmingyuan var mer än ett sommarpalats. Här tillbringade kejsarna under Qing-dynastin mera tid, även på vintern, än i Förbjudna staden i Peking. Och det handlade inte om *ett* palats utan om hundratals byggnader – paviljonger, audienmshallar, bibliotek, tempel, trädgårdar med sjöar, bäckar, konstgjorda bergskullar etc. Det var en värld i sig själv, byggd för att tillfredsställa Himlens sons behov – och *begär* kan man nog tillägga även om det i det sena kejsardömet var ett fult ord – en sluten värld omtalad också i Europa men egentligen föga känd. Ringmar ger oss en detaljerad beskrivning av Yuanmingyuan, som han visar spelade en betydande roll som inspiration och förebild i Europa för bland annat trädgårdskonsten. Dock var den europeiska bilden av Yuanmingyuan fantasifull och stämde inte särskilt väl överens med verkligheten (kapitel 3, ss 37–51).

På goda grunder ser Ringmar plundringen och nedbränningen av Yuanmingyuan som en avgörande händelse i relationerna mellan Kina och Europa. Opiumkriget 1839–42, som bland annat ledde till att Kina tvingades avträda Hongkongön till Storbritannien, hade utlöst en omprövning av den inhemska kulturtraditionen och av europeisk kultur som efterhand intensifierades alltmer och i början av 1900-talet kulminerade i Fjärdemajrörelsens förkastelsesdom över den inhemska traditionen och förhoppningen att de västerländska herrarna Sai (Science) och De (Democracy) skulle rädda Kina. Plundringen och nedbränningen av Yuanmingyuan spelade en viktig roll för denna omvärdering. Efter denna händelse föreföll det omöjligt att upprätthålla föreställningen om det universalistiska imperiet med himlens mandat att styra "under himlen", dvs i hela världen.

I tio kapitel låter Ringmar oss ta del av en fascinerande beskrivning av Yuanmingyuan och dess betydelse, av plundringen och nedbränningen, av den traditionella kinesiska världsbilden. Framför allt analyserar han den liberala ideologi i Storbritannien som låg till grund för de brittiska truppernas barbariska handlingar i Peking. Det är själva kärnpunkten i framställningen. Med hans egna ord:

This, in other words, is not a book about China or even about the emperor's palaces and gardens, but instead a book about Europe and the European way of relating to China and by implication to the rest of the world. (s. 6)

Detta är anspråkslöst uttryckt. Visst är det i analysen av "the European way of relating to China" som Ringmar är mest djuplodande och originell, men också skildring av den kinesiska sidan av saken är sakkunnig och ger infallsvinklar som är berikande även för specialister på detta skede i de sino-europeiska förbindelserna.

För de brittiska inkräktarna var Yuanmingyuan, hur sofistikerad och estetiskt tilltalande det än kunde de sig, en fantasivärld byggd på föräldrade och otidsenliga principer.

Genom att förstöra Yuanmingyuan ville de bidra till att öppna och civilisera Kina, tvinga kineserna att acceptera deras förment universellt giltiga världsbild präglad av framstegstanken och frihandel i en värld bestående av självständiga och suveräna stater.

Kina – det himmelska imperiet – och Storbritannien var under 1800-talet två imperier, med skilda politiska system och ideologier. Det kinesiska imperiet hade existerat i två tusen år, om än med avbrott i samband med att en dynasti ersatt en annan, och befann sig sedan början av 1800-talet i en nedgångsperiod. Tecken på det var nödår, uppror och en minskande andel av världsekonomin som sedan lång tid rört sig mellan ca 20 och 30 procent. Storbritannien var däremot på väg att bli en ledande stormakt, vars framväxt byggde på industriell produktion och handel.

För kineserna däremot hade handeln ingen central betydelse, och bland annat den stora tillgången på arbetskraft gjorde att industriell massproduktion inte hade utvecklats, trots att den naturvetenskapliga och teknologiska kompetensen nog fanns där. Företrädare för det kinesiska hovet framhöll gärna att det himmelska imperiet hade alla produkter man kunde önska sig och därför inte alls var beroende av handel med omvärlden. Den kinesiska eliten upprätthöll föreställningen att kejsaren – Himlens son – hade himlens mandat att härskas i hela världen, även om praktiska omständigheter gjorde detta omöjligt. Enligt detta synsätt var andra stater formellt underordnade det himmelska imperiet, ett slags lydriken. Det gällde alltså även Storbritannien.

Britterna och européerna däremot hade ju utvecklat en mycket annorlunda världsbild. Enligt deras synsätt, som inte alls var uråldrigt utan hade utvecklats efter medeltiden i samband med nationalstaternas framväxt, bestod världen av suveräna stater som skulle umgås på jämställd fot. Man utväxlade ambassadörer, kreditivbrev etc.

Suveränitet kunde emellertid endast tillerkännas stater som levde upp till de europeiska

normerna. Andra folk var "vildar" (*savages*), som inte ens hade utvecklat några statsbildningar, eller "barbarer", som visserligen levde i stater och kunde ha en kultur som var nog så avancerad, men som ändå avvek från den moderna europeiska civilisationens normer. Kineserna var barbarer, och därför platsade inte heller Kina som en fullvärdig medlem av det internationella samfundet:

Membership in the international society of civilized states was consequently limited to European states; only European states were considered as full subjects of international law, and only Europeans enjoyed the full rights and obligations that followed from this status." (s. 95)

Att inte besitta kvalifikationerna för att bli en fullvärdig medlem av det internationella samfundet betydde att de fullvärdiga medlemmarna i sitt handlande gentemot Kina inte var förpliktade att följa de normer och principer som gällde inom det internationella samfundet.

Alltsedan de jesuitiska missionärerna började verka i Kina omkring år 1600, hade Kina i Europa ofta idealiserats som förebild – som vi vet exempelvis i Sverige på Gustaf III:s tid. Men under 1800-talet tog bilden av Kina som barbariskt överhanden, vilket hade att göra med framväxten av liberalismens universalistiska civilisationsbegrepp. Den kinesiska *kulturen* må ha varit aldrig så avancerad, men man saknade *civilisation*. Ringmar visar att Kina inte ansågs civiliserat därför att man inte levde upp till de definitioner av civilisation som brittiska liberaler som John Stuart Mill hade formulerat. Britterna, och även många andra européer, såg det därför som sin uppgift att förmå kineserna att i grunden förändra sin världsbild, att bli civiliserade.

Detta universalistiska civilisationsbegrepp, som var nära förknippat med framstegstanken, ifrågasattes av brittiska konservativa som förknippade det med rotlöshet och hemlöshet och satte det i motsatsställning till "kultur" som beteckning på ett folks eller en nations specifika tradition. Civilisation blev ett ideologiskt

verktyg för att överskrida och riva ner gränser – civilisationen var ju en och densamma och borde gälla i hela världen – medan kulturbegreppet snarare blev ett försvar för gränser till värn för skilda kulturtraditioner. Att om så med våld förmå kineserna att överge sitt barbari och anamma de principer som britterna stod för blev på så sätt för liberaler möjligt att motivera som ett civilisationsprojekt.

Att plundra och bränna Yuanmingyuan var alltså en viktig händelse i konfrontationen mellan två världsbilder. Mera krasst kan man också säga att önskan att förmå kineserna att anta den moderna civilisationens principer var ett sätt för britterna att tilltvinga sig de ekonomiska fördelar som ett friare handelsutbyte med Kina skulle medföra.

Men Ringmar visar att denna händelse i ett snävare perspektiv också kan ses som ett slags demonstration – ”performance” är det teoriladdade begrepp Ringmar använder – inför den brittiska hemmaopinionen och den kinesiska allmänheten.

Ett par veckor innan den engelske befälhavaren lord Elgin gav order om att Yuanmingyuan skulle brännas ner hade kineserna tillfångatagit 39 européer – varav 26 engelsmän – av vilka endast 18 slapp undan med livet i behåll. En av dem som avrättades var tidningen *Times* korrespondent Thomas Bowlby (1818–1860). Denna händelse gjorde att de brittiska truppernas förmåga att skydda sina egna medborgare ifrågasattes, och lord Elgin kände sig pressad att hämnas kraftfullt. Att bränna ner Yuanmingyuan var, med Ringmars ord, en ”performance” för den engelska allmänheten som svar på fängslandet av de 39 och avrättningarna av bland andra *Times* korrespondent. ”What would *The Times* say of me if I did not avenge its correspondent”, ska lord Elgin ha sagt till sin franske kollega general Cousin-Montauban (s. 131).

Nedbränningen av Yuanmingyuan var också en ”performance” för kineserna. Britterna ville visa sin styrka och överlägsenhet, och vad skulle mer effektivt än detta kunna visa kinesernas att de var tvungna att

acceptera britternas principer för internationellt umgänge? Som den premiärministern lord Palmerston (1784–1865) uttryckte saken:

I trust that these incidents will teach them that in dealing with the Powers of Europe they must obey those laws of international right which prevail among the civilized nations of the world. (citerat av Ringmar, s. 149)

Redan i mars 1861, ett halvår efter att Yuanmingyuan bränts ner, inrättade kineserna också ett organ med ansvar för Kinas utrikesrelationer som nu beskrevs som relationer mellan självständiga och suveräna stater. Tidigare hade Kinas utrikesrelationer handlagts av en byrå för barbarärennen, som ingick i ministeriet för riterna. Än i dag kan nedbränningen av Yuanmingyuan ses som den slutgiltiga dödsdomen över den sinocentriska världsbild som varit det kinesiska imperiets ideologiska grund.

Erik Ringmar har gett oss en klagörande, lärd och elegant skildring av en viktig episod i de historiska förbindelserna mellan Kina och Europa. Visst finns det enstaka punkter i framställningen man kan diskutera. Var plundringen och nedbränningen av Yuanmingyuan verkligen en viktigare vändpunkt i förbindelserna mellan Kina och Europa än Opiumkriget? Vilken roll spelade maktens arrogans – vi är starkast och kan bestämma och då ska ni göra som vi säger och därmed basta! – som förklaring till britternas framfart bortom de vidlyftiga civilisatoriska motiv som Ringmar analyserar? Sådana frågor kan man ställa och diskutera. Men i mina ögon är hans berättelse i allt väsentlig trovärdig och dessutom mycket upplysande och tankeväckande.

Om han strikt hållit sig till syftet att förklara paradoxen hur civilisationens liberala banérförare kunde uppföra sig så barbariskt som man gjorde när man brände ner Yuanmingyuan, hade han med sin analytiska skärpa nog kunnat få fram sitt budskap på mindre utrymme än de 258 sidor som boken nu omfattar. Men då hade vi läsare gått miste om många intressanta tankar och iakttagelser om historiska fakta och samband. Den här gången har vi all anledning att vara

tacksamma över att författaren inte flitigare använt sig av Occams berömda rakkniv.

Torbjörn Lodén är professor emeritus i Kinas språk och kultur vid Stockholms universitet.
E-post: luoduobi@gmail.com

Kalm, Sara & Anders Uhlin, 2015.
Civil Society and the Governance of Development: Opposing Global Institutions. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Anmälan av Susanne Wallman
Lundåsen

Monografin *Civil Society and the Governance of Development* författad av Sara Kalm och Anders Uhlin, utgiven 2015 på Palgrave är en del av avrapporteringen av forskningsprogrammet förkortat TRANSDEMOS. Forskningsfrågorna som boken försöker besvara är hur ickestatliga aktörer (civilsamhällesorganisationer) agerar gentemot internationella institutioner och hur civilsamhällesorganisationerna agerar gentemot varandra. Inom ramen för TRANSDEMOS har forskarna kunnat visa att antalet icke statliga aktörer som får tillträde till internationella institutioner som exempelvis Världsbanken och EU:s olika institutioner har ökat under de senaste decennierna. Vad tillträde faktiskt innebär varierar dock mellan olika typer av organisationer och det kan i praktiken vara allt från att beredas tillträde till åskådarläktare vid möten till en faktisk möjlighet att kunna påverka beslutande organ (RJ:s Skriftserie 5, 2015).

Boken av Kalm och Uhlin tar sin teoretiska utgångspunkt i att problematisera begreppet politisk opposition och använda detta för att empiriskt systematisera hur civilsamhällesorganisationer agerar både gentemot varandra och gentemot transnationella organisationer. Med andra ord används opposition för att förklara relationen mellan civilsamhällesorganisationer och internationella institutioner

– vilka mönster finns i hur civilsamhällesorganisationer gör motstånd gentemot internationella institutioner – samt för att förklara valet av strategi som civilsamhällesorganisationer använder sig av gentemot olika internationella institutioner. I boken har politikområdet utveckling (*development*) studerats eftersom detta område under de senaste decennierna både har kommit att ge upphov till engagemang och protester från civilsamhällesorganisationer och politiska konflikter kring hur utveckling bäst uppnås.

Sociala rörelser, civilsamhällesorganisationer och intresseorganisationer är olika begrepp som rör liknande och i vissa fall samma typer av empiri men som ofta förknippas med olika teoribildningar där korsbefruktningen mellan de olika subdisciplinerna ofta är begränsad. Problematiken med att nya subdiscipliner uppstår kring empiriskt angränsande fält samtidigt som att relativt liten korsbefruktning sker vad gäller teoriutveckling har återkommande lyfts i den vetenskapliga debatten (se t.ex. Morales 2009; Beyers m.fl 2010). Detta gäller dock inte för denna monografi där teorier som har utvecklats i flera olika delar av de ovannämnda subdisciplinerna används. Detta gör att teorikapiteln i boken kan läsas med stor behållning. I boken används en bred definition av begreppet civilsamhällesorganisationer som rymmer en mångfald av olika typer av organisationer, allt från etablerade och starkt professionaliserade så kallade NGO:s till mer aktivistdrivna och mindre professionaliserade gräsrotsorganisationer.

Det för boken teoretiskt bärande begreppet opposition (eller motstånd) hämtas främst från den litteratur som har undersökt förhållandet mellan styrande och opposition på det nationella planet. Kalm och Uhlin använder och utvecklar begreppet för att passa den internationella arenans aktörer. Definitionen av den typ av opposition gentemot transnationella institutioner som undersöks består av ”the sum of total CSOs that target a particular GGI with some level of disagreement” (Kalm & Uhlin, 2015, s. 26). De samlade civilsamhällesorganisationerna kan här bestå av både